

XORIJIY MAMLAKATLARDA KICHIK BIZNES INNOVATSIYALARINI QO‘LLAB- QUVVATLASH TAJRIBASI

Rasulov Ulug‘bek Obidjon o‘g‘li

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18513292>

Annotatsiya: Mazkur maqolada xorijiy mamlakatlarda kichik biznes sub’ektlarining innovatsion faoliyatini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha ilg‘or tajribalar tahlil qilingan. Xususan, AQSh, Germaniya, Yaponiya hamda Skandinaviya mamlakatlarida kichik biznes innovatsiyalarini rag‘batlantirishda qo‘llanilayotgan moliyaviy mexanizmlar, institutsional hamkorlik shakllari, innovatsion infratuzilma va davlat siyosatining o‘rni yoritib berilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, kichik biznes innovatsion faolligini oshirishda grantlar, inkubatorlar, klasterlar, ilmiy-tadqiqot muassasalari bilan integratsiya hamda raqamli va ijtimoiy innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etishi aniqlangan. Shuningdek, xorijiy tajribani O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari yuzasidan umumiy xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, innovatsion faoliyat, xorijiy tajriba, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, innovatsion infratuzilma, texnoparklar, inkubatorlar, klasterlar, startaplar, raqamli innovatsiyalar.

Kichik biznes sub’ektlari innovatsiya orqali yangi mahsulotlar, xizmatlar va jarayonlar yaratish, raqobatbardoshlikni oshirish hamda iqtisodiy o‘shishga hissa qo‘shish imkoniyatiga ega bo‘lganligi sababli dunyo bo‘yicha davlatlar va innovatsion ekotizimlar ularni qo‘llab-quvvatlashga katta e‘tibor qaratadi. Xorijiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, kichik biznes innovatsiyalarini rag‘batlantirish uchun samarali mexanizmlar davlat siyosati, moliyaviy instrumentlar, institutlararo hamkorlik va biznes-inkubatsiya tizimlari orqali shakllantiriladi.

An‘anaviy ravishda ilg‘or iqtisodiyotlarda — AQSh, Yaponiya, Germaniya, Shvetsiya va Janubiy Koreya kabi davlatlarda kichik korxonalar innovatsiya tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Bu mamlakatlarda innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlash strategiyasi ko‘p asrlik sanoat raqobati, yuqori texnologiyalar raqami va davlat-xususiy sektor hamkorligi tamoyillariga tayanadi.

AQSh — kichik biznes va startaplarni innovatsiyalar orqali qo‘llab-quvvatlashda dunyo yetakchilaridan biridir. Bu mamlakatda kichik korxonalar iqtisodiyotning innovatsion dinamikasini yaratadi, yangi ish o‘rinlari yaratadi va texnologik o‘shishga hissa qo‘shadi. AQShda kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashning markaziy elementlaridan biri — **Small Business Innovation Research (SBIR)** va **Small Business Technology Transfer (STTR)** dasturlari bo‘lib, ular federal byudjet mablag‘larini tadqiqot-lar va rivojlantirish (R&D) loyihalariga yo‘naltiradi. Ushbu dasturlar kichik korxonalarga texnologik yechimlarni ishlab chiqish, prototip yaratish va tijoratlashtirish bosqichlarida moliyaviy yordam beradi.

SBIR va STTR dasturlarining afzalligi shundaki, ular kichik biznesni ilmiy-texnik salohiyatini oshirish uchun universitetlar, ilmiy markazlar va xususiy sektor bilan hamkorlikda ishlashga jalb etadi. Bunday yondashuv davlat mablag‘larini tadqiqot samaradorligiga yo‘naltiradi va innovatsion mahsulotlar bozoriga kirish imkoniyatini kengaytiradi. AQSh tajribasi shuni ko‘rsatadiki, innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlash tizimi federal, shtat va mahalliy

darajalarda integratsiyalangan bo'lishi lozim, bu kichik biznesning turli bosqichlardagi ehtiyojlarini qamrab oladi.

Germaniyada kichik va o'rta korxonalar (Mittelstand) iqtisodiyotning mexanizmi sifatida innovatsiyalarni joriy etishda muhim rol o'ynaydi. Bu mamlakatda kichik biznes ko'pincha yuqori texnologiyalar bilan ishlaydi, ixtisoslashgan bozor segmentlariga ixtisoslashadi va global hamkorlik tarmog'iga ulangan.

Germaniyada innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash asosan quyidagi mexanizmlar orqali amalga oshiriladi:

- **Iqtisodiy dasturlar va kredit-garantiya tizimlari** — kichik biznes uchun past foizli kreditlar, kafilliklar va investitsiya grantlari mavjud.
- **Tadqiqot markazlari va institutlar bilan integratsiya** — korxonalar texnologik transfer, ilmiy laboratoriyalar bilan hamkorlik dasturlaridan foydalanadi.
- **Klasterni rivojlantirish** — o'xshash sohalarda faoliyat yurituvchi kichik korxonalarni birlashtiruvchi klasterlar orqali texnologik bilim almashinuvi va innovatsiyalarni joriy etish tezlashadi.

Germaniyada davlat siyosati kichik biznesni samarali tashkil etish, innovatsion salohiyatni oshirish va jahon bozorlariga chiqish strategiyalarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan bo'lib, bu yondashuv kichik korxonalar o'rtasida barqaror innovatsion madaniyatni shakllantiradi.

Yaponiya iqtisodiyoti yuqori darajadagi texnologik o'sishga tayanganligi sababli kichik biznes — texnologik startaplar va maxsus ixtisoslashgan kichik ishlab chiqaruvchilar — milliy innovatsiya tizimining uzviy qismi hisoblanadi. Bu yerda kichik korxonalar ko'pincha yirik korxonalar zanjiriga integratsiyalangan yoki zaxira yetkazib beruvchilar sifatida faoliyat ko'rsatadi.

Yaponiya tajribasidagi asosiy innovatsion rag'batlantirish instrumentlari quyidagilar:

- Texnologik inkubatorlar va startap akseleratorlari — yosh ixtirochi va startaplar uchun o'quv, mentorlik va resurslar bilan ta'minlash.
- Keng ilm-fan hamkorligi — universitetlar va o'quv yurtlari bilan birga tadqiqot markazlarining ishlari kichik biznesni texnologik yechimlar yaratishga yo'naltiradi.
- Monozukuri kontseptsiyasi — sifat va doimiy takomillashtirish madaniyatiga asoslangan ishlab chiqarish yondashuvi kichik korxonalar innovatsiyalarini raqobatbardosh qiladi.

Ushbu model shuni ko'rsatadiki, innovatsiyalar nafaqat moliyaviy qo'llab-quvvatlash orqali, balki madaniyat, bilim almashinuvi va texnologik hamkorlik orqali ham rag'batlantirilishi kerak.

Skandinaviya mamlakatlari, xususan Shvetsiyada kichik biznes innovatsiyalarini qo'llab-quvvatlashda ijtimoiy innovatsiyalarga ham katta e'tibor beriladi. Bu yerda yangiliklarni yaratish jarayoni jamiyatning turli qatlamlarini qamrab oladi, ekologik barqarorlik, ijtimoiy mas'uliyat va raqamli transformatsiya kabi konsepsiyalar asosida rivojlanadi.

Asosiy mexanizmlar:

- Raqamli transformatsiya va ekologik innovatsiyalar dasturlari — kichik biznes uchun texnologik platformalar va grantlar.
- Ta'lim va kadrlar tayyorlash dasturlari — tadbirkorlar uchun doimiy o'quv dasturlari, treninglar, e-platformalar.
- Ijtimoiy startaplar uchun maxsus qo'llab-quvvatlash — ijtimoiy muammolarni hal etuvchi loyihalar uchun moliyaviy va institutlararo yordam.

Shvetsiya tajribasi shuni ko'rsatadiki, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash faqat texnologik yechimlar bilan cheklanmaydi, balki ijtimoiy ta'sir ko'rsatadigan loyihalarni ham qamrab oladi.

Xorijiy mamlakatlarda kichik biznes innovatsiyalarini qo'llab-quvvatlash tajribasi bir necha umumiy tamoyillar asosida shakllangan:

- **Ko'p darajali qo'llab-quvvatlash tizimi** — federal, regional va mahalliy darajada strategiyalarni uyg'unlashtirish.
- **Moliyaviy instrumentlar** — grantlar, kredit kafilliklari, akselerator dasturlari va investitsiyalar orqali innovatsiyalarni moliyalashtirish.
- **Institutlararo hamkorlik** — universitetlar, ilmiy markazlar va biznes vakillari o'rtasida uzoq muddatli hamkorlik.
- **Infratuzilma ta'minoti** — texnoparklar, inkubatorlar, startap markazlari va klasterlar.
- **Ijtimoiy va madaniy komponentlar** — innovatsion fikrlashni targ'ib qiluvchi ta'lim, treninglar va jamoatchilik qo'llab-quvvatlashi.

Bu yondashuvlar kichik biznes sub'ektlarining innovatsion salohiyatini oshirishga, ularni global bozor talablariga moslashtirishga va barqaror iqtisodiy o'sishga erishishga xizmat qiladi. Xorijiy tajribadan kelib chiqib, O'zbekiston sharoitida ham kichik biznes innovatsiyalarini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirishda ko'p darajali strategiyalar, moliyaviy rag'batlar, hamda institutsional hamkorlik tamoyillarini yanada kuchaytirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. OECD. *SME and Entrepreneurship Outlook 2023*. — Paris: OECD Publishing, 2023.
2. World Bank. *Small and Medium Enterprises (SMEs) Finance: Improving SMEs' Access to Finance and Finding Innovative Solutions*. — Washington, D.C., 2022.
3. European Commission. *Annual Report on European SMEs 2022/2023*. — Brussels, 2023.
4. Audretsch D.B., Belitski M. *Entrepreneurial Ecosystems in Cities: Establishing the Framework Conditions*. — Journal of Technology Transfer, 2021.
5. Acs Z.J., Szerb L., Lloyd A. *The Global Entrepreneurship Index 2023*. — Springer, 2023.
6. UNCTAD. *Science, Technology and Innovation Policy Review: Innovation for Sustainable Development*. — Geneva: United Nations, 2021.